การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

A Competitive Capability Analysis of Fresh Durian Transportation from Thailand to the People's Republic of China

LI XIUDIE[1] และ วิลาสินี เขมะปัญญา[2]

มหาวิทยาลัยพะเยา[1,2]

LI XIUDIE[1] and Vilasinee Khemapanya[2]

University of Phayao[1,2]

Corresponding Author, Email: 66160223@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน 2) วิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน โดยประยุกต์ใช้ SWOT และ TOWS และ 3) เสนอแนวทางและโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสด ข้อมูลได้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม รวม 13 ราย ทั้งในไทยและจีน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ผ่าน SWOT/TOWS

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การควบคุมคุณภาพและอุณหภูมิห่วงโซ่ความเย็นยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความสดและอัตราการสูญเสีย (2) ขาดแรงงานทักษะเฉพาะด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตรสด (3) ต้นทุนโลจิสติกส์สูง ทั้งพลังงาน คลังสินค้าเย็น และค่าขนส่งข้ามแดน (4) ขั้นตอนพิธีการศุลกากรซับซ้อน โดยเฉพาะเส้นทางบกและทะเลที่แม้รวดเร็วแต่มีต้นทุนสูง

2. ปัจจัยด้านการแข่งขัน พบว่า จุดแข็งคือ ความต้องการสูงในตลาดจีนและฤดูกาลผลิตสอดคล้องต่อการบริโภค ขณะที่จุดอ่อน ได้แก่ มาตรฐานคุณภาพยังไม่เป็นเอกภาพและต้นทุนการขนส่งสูง ด้านโอกาสมาจากการเติบโตของตลาดผลไม้พรีเมียมและความร่วมมือทางการค้า ส่วนอุปสรรคคือเงื่อนไขด้านสุขอนามัยพืช (SPS) และการแข่งขันจากประเทศคู่แข่งในอาเซียน

---

* ได้รับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2568; แก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2568; ตอบรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2568

Received: 11 September 2025; Revised: 13 December 2025; Accepted: 25 December 2025 *pp.198-209*

3. แนวทางพัฒนา ได้แก่ การยกระดับเทคโนโลยีห่วงโซ่ความเย็นและระบบติดตามสินค้าแบบเรียลไทม์ การจัดตั้งศูนย์มาตรฐานคุณภาพและพัฒนาทักษะแรงงานเฉพาะทาง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบ e-Customs ไทย–จีน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ–เอกชนเพื่อเสริมศักยภาพการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การขนส่งทุเรียนสด; โลจิสติกส์; ห่วงโซ่ความเย็น; ความสามารถในการแข่งขัน; ประเทศจีน

Abstract

This study aimed to 1) examine the current conditions, problems, and obstacles in transporting fresh durians from Thailand to the People's Republic of China, 2) analyze the internal and external factors affecting competitiveness using SWOT and TOWS frameworks, and 3) propose development strategies and opportunities to enhance the competitiveness of fresh durian logistics. Data were collected through document analysis and in-depth interviews with 13 key informants from six stakeholder groups in Thailand and China. Data analysis employed content analysis and strategic analysis based on SWOT/TOWS.

The results revealed four major challenges:

(1) inconsistent quality control and cold-chain temperature management affecting freshness and product losses, (2) shortages of skilled labor in fresh agricultural logistics, (3) high logistics costs related to energy, cold storage, and cross-border transportation, and (4) complex customs procedures on both sides, particularly for land and sea routes with higher costs despite shorter transit times.

2) The SWOT/TOWS analysis indicated that key strengths include high market demand and favorable harvest seasons, while weaknesses involve fragmented quality standards and high logistics costs. Opportunities arise from the growth of China's premium fruit market and international logistics cooperation, whereas threats include stringent SPS measures and growing competition from ASEAN countries.

3) Strategic recommendations include: upgrading cold-chain technology and real-time tracking systems, establishing standardized quality centers and specialized workforce development, improving infrastructure and e-Customs systems between

Thailand and China, and strengthening public-private logistics cooperation to enhance long-term competitiveness

Keywords: Fresh Durian Transportation; Logistics; Cold Chain; Competitiveness; China

บทนำ

ทุเรียนเป็นผลไม้เศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีความต้องการบริโภคสูง ทำให้ไทยเป็นผู้ส่งออกทุเรียนรายใหญ่ที่สุดของโลก จากข้อมูลกรมศุลกากรจีน (2566) ไทยส่งออกทุเรียนไปยังจีน 928,900 ตัน คิดเป็นร้อยละ 40 ของผลไม้นำเข้าทั้งหมด แหล่งผลิตสำคัญอยู่ในภาคตะวันออก ได้แก่ จันทบุรี ระยอง และตราด ซึ่งมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่งผลให้ระบบการขนส่งและโลจิสติกส์มีบทบาทสำคัญต่อการรักษาคุณภาพและลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ

โลจิสติกส์เป็นองค์ประกอบหลักของห่วงโซ่อุปทานทุเรียน ครอบคลุมตั้งแต่การเก็บเกี่ยว คัดแยก บรรจุ การขนส่ง และการกระจายสินค้า การบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพช่วยลดเวลา ต้นทุน และคงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานตลาดปลายทาง อย่างไรก็ตาม ระบบขนส่งของไทยยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ความล่าช้าในกระบวนการขนส่ง ขาดแคลนแรงงานทักษะ ตู้ควบคุมอุณหภูมิไม่เพียงพอ และต้นทุนการขนส่งสูง โดยเฉพาะช่วงฤดูกาลผลผลิต (ไทยโพสต์, 2566)

ปัจจุบัน การขนส่งทุเรียนจากไทยไปจีนมี 4 รูปแบบ ได้แก่ ทางทะเล ทางบก ทางอากาศ และทางราง แต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกัน การขนส่งทางทะเลมีต้นทุนต่ำแต่ใช้เวลานาน ทางบกใช้เวลาสั้นกว่าแต่ต้นทุนสูง ทางอากาศแม้มีค่าใช้จ่ายสูงแต่รักษาคุณภาพได้ดีที่สุด ส่วนการขนส่งทางรางผ่านเส้นทางรถไฟไทย–จีนเป็นโอกาสใหม่ในการลดต้นทุนและเพิ่มความรวดเร็ว แม้ยังอยู่ระยะเริ่มพัฒนาและยังไม่แพร่หลาย

แม้มีรูปแบบการขนส่งหลายทางเลือก แต่ปัญหาสำคัญยังประกอบด้วย ความล่าช้าในด่านศุลกากร การขาดแคลนแรงงานทักษะ ตู้ควบคุมอุณหภูมิที่ไม่เพียงพอ และต้นทุนโลจิสติกส์ที่ผันผวนตามฤดูกาล (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพสินค้าและความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดจีน ขณะเดียวกัน งานวิจัยที่มีอยู่ยังขาดการบูรณาการข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทำให้ข้อมูลเชิงลึกด้านโลจิสติกส์และอุปสรรคเชิงระบบยังไม่ชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษา (1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปจีน (2) วิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันด้วยกรอบแนวคิด SWOT และ TOWS และ (3) เสนอแนวทางพัฒนาระบบโลจิสติกส์และยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันอย่างยั่งยืน ผ่านข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่มในไทยและจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสดโดยใช้กรอบแนวคิด SWOT และ TOWS

3. เสนอแนวทางทางการพัฒนาและโอกาสการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ข้อมูลจากทั้งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ปัจจัยที่มีผลต่อการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน และวิเคราะห์แนวทางเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงโลจิสติกส์

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (Documentary Study & In-depth Interview) ประกอบกับการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้วย SWOT Analysis และ TOWS Matrix

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการขนส่งทุเรียนสดตลอดโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ต้นทางในประเทศไทยถึงปลายทางประเทศจีน รวมทั้งสิ้น 13 ราย แบ่งเป็น 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. บริษัทขนส่งทางถนน 3 บริษัท (3 คน) 2. บริษัทขนส่งระหว่างประเทศทางทะเล 2 บริษัท (2 คน) 3. ผู้ส่งออก/ล้ง 2 บริษัท 4. บริษัทโลจิสติกส์ 2 บริษัท 5. ผู้เชี่ยวชาญด้านโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ 2 คน 6. บริษัทผู้นำเข้าและกระจายสินค้าในจีน 2 บริษัท

3. วิธีการที่ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจาก

- ประสบการณ์ด้านโลจิสติกส์การขนส่งผลไม้สด
- ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการคุณภาพ-อุณหภูมิ
- มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุเรียนสดในเส้นทางการค้าระหว่างประเทศไทย–จีน

4. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประกอบด้วยประเด็นคำถามด้าน

• สภาพการขนส่งจริง / ขั้นตอนปฏิบัติงาน

• ปัญหา อุปสรรค และความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

• แนวทางปรับปรุงเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และปรับแก้ก่อนนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

รวบรวมจากเอกสาร วารสาร รายงาน และงานวิจัยด้านโลจิสติกส์และการส่งออกผลไม้ เช่น กันตินันท์ จัตุรัส (2566), ณัชพมิพ์ บุญก่อน และวรินทร์ วงษ์มณ (2564), จิติมา วงศ์อินตา (2565), ZHU WANYING et al. (2023), กรมวิชาการเกษตร (2567) และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2563)

(2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบพบหน้า/ออนไลน์ และบันทึกข้อมูลด้วยการถอดความ (Transcription) และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย SWOT – TOWS Matrix โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ถอดความและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย

2. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยหนุน

3. สรุปผลและจัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของระบบขนส่งทุเรียนสดไทย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.1 ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Secondary Data)

ด้านคุณภาพผลผลิต พบปัญหาทุเรียนอ่อนจากการเก็บเกี่ยวก่อนกำหนด เนื่องจากแรงจูงใจทางเศรษฐกิจและการขายล่วงหน้าให้พ่อค้าชาวจีน (จิติมา วงศ์อินตา, 2565) อีกทั้งยังขาดมาตรฐานกลาง

และระบบตรวจสอบย้อนกลับ ทำให้สินค้าบางส่วนไม่ผ่านคุณภาพตามข้อกำหนดตลาดจีน นอกจากนี้ โรคพืช เช่น รากเน่าโคนเน่า รวมถึงแมลงศัตรูพืช ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต (กรมวิชาการเกษตร, 2567)

ด้านแรงงาน

แรงงานภาคเกษตรมีจำนวนลดลงและขาดแรงงานทักษะเฉพาะทางด้านคัดเกรด ส่งผลให้เกษตรกรต้องพึ่งแรงงานต่างด้าว ซึ่งก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนและต้นทุนเพิ่มขึ้น (ณัชพมิพ์ บุญก่อน และวรินทร์ วงษ์มณ, 2564)

ด้านต้นทุนและระบบโลจิสติกส์

ต้นทุนโลจิสติกส์เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 10–20% ต่อปี โดยเฉพาะค่าเช่าตู้ควบคุมอุณหภูมิในฤดูกาลผลผลิต (กันตินันท์ จัตุรัส, 2566) ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานบางด้าน เช่น ถนน ด่านศุลกากร และระบบ Cold Chain ยังมีข้อจำกัดในการบริหารต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563)

ด้านนโยบายและกฎระเบียบการค้า

จีนมีมาตรการตรวจสอบคุณภาพเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะสารตกค้างและระบบ Traceability ซึ่งสร้างภาระต้นทุนและข้อจำกัดเชิงเอกสารแก่ผู้ส่งออกไทย (กองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช, 2566)

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Primary Data)

ด้านคุณภาพผลผลิต: ผู้ส่งออกและล้งให้ข้อมูลว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับพ่อค้าจีน” ส่งผลให้เกิดการเร่งเก็บเกี่ยว ทำให้ทุเรียนอ่อนถูกส่งออกมากขึ้น และยังไม่มีมาตรฐานกลางร่วมกันระหว่างล้งและผู้ประกอบการ

ด้านแรงงาน: แรงงานไทยไม่ต้องการทำงานในภาคเกษตรเพราะค่าจ้างต่ำ ผู้ประกอบการจึงต้องใช้แรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ทำให้ต้นทุนแรงงานฤดูกาลสูงขึ้น

ด้านโลจิสติกส์: ค่าเช่าตู้ควบคุมอุณหภูมิ ค่าเดินรถ และค่าธรรมเนียมศุลกากรเพิ่มสูง เส้นทางขนส่งบางช่วงไม่เหมาะสมกับสินค้าควบคุมอุณหภูมิ

ด้านกฎระเบียบ: การเปลี่ยนข้อกำหนดนำเข้าของจีนแบบฉับพลันทำให้เกิดความล่าช้า และเพิ่มต้นทุนขั้นตอนเอกสารสำหรับผู้นำเข้าและผู้ส่งออก

2. การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก (SWOT Analysis) มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 13 คน จาก 6 กลุ่ม พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวม SWOT ตามองค์ประกอบหลัก

ด้านวิเคราะห์	ประเด็นสำคัญ
จุดแข็ง (S)	ไทยมีประสบการณ์สูงด้านคัดเกรดผลผลิต เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว และโครงสร้างการขนส่งหลายรูปแบบ
จุดอ่อน (W)	ทุเรียนอ่อน มาตรฐานต้นน้ำไม่ชัดเจน ขาดแรงงานทักษะ และต้นทุนโลจิสติกส์สูง
โอกาส (O)	ตลาดพรีเมียมจีนเติบโต ความร่วมมือไทย–จีนด้านโลจิสติกส์ และเทคโนโลยีติดตามย้อนกลับ
อุปสรรค (T)	จีนเข้มงวดมาตรฐานอาหาร แข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน ต้นทุนพลังงานและโลจิสติกส์ผันผวน

3. ผลการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (TOWS Matrix)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (TOWS Matrix)

ประเภทกลยุทธ์	แนวทางดำเนินงาน
SO – เชิงรุก	ยกระดับ Cold Chain และ Traceability, ใช้เทคโนโลยีตรวจคุณภาพแบบเรียลไทม์, พัฒนาเครือข่ายโลจิสติกส์ไทย–จีน
WO – เชิงแก้ไข	จัดตั้งศูนย์กลางมาตรฐานผลผลิต, อบรมแรงงานเฉพาะทาง, พัฒนา Data Platform ร่วมไทย–จีน
ST – เชิงป้องกัน	ใช้อุปกรณ์ตรวจมาตรฐานอัตโนมัติ ลดความเสี่ยงถูกปฏิเสธสินค้า และสร้างแบรนด์มาตรฐานขนส่งทุเรียนไทย
WT – ลดความเสี่ยง	จัดทำมาตรฐานโลจิสติกส์ระดับประเทศ, ตั้งศูนย์ประสานงานศุลกากร, ผลักดันนโยบายแรงงานและเทคโนโลยี

4. ข้อสรุปผลการวิเคราะห์

แนวทางการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันควรมุ่งเน้นที่ 1. พัฒนาเทคโนโลยีห่วงโซ่ความเย็นและระบบติดตามย้อนกลับ 2. ยกระดับแรงงานและมาตรฐานการคัดเกรดผลผลิต 3. สร้างความร่วมมือด้านนโยบายและศุลกากรร่วมไทย–จีน 4. ลดต้นทุนเชิงโลจิสติกส์ด้วยโครงสร้างพื้นฐานและระบบข้อมูลแบบบูรณาการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ระบบขนส่งทุเรียนสดไทยยังเผชิญข้อจำกัดหลายมิติ ทั้งด้านคุณภาพผลผลิต แรงงาน ต้นทุนโลจิสติกส์ และข้อกำหนดเชิงนโยบาย ซึ่งสะท้อนลักษณะการทำงานของห่วงโซ่อุปทานที่ยังขาดเอกภาพเชิงระบบ (Supply Chain Integration) ปัญหาแต่ละด้านส่งผลต่อกันเป็นทอด ๆ และนำไปสู่ความสูญเสียเชิงคุณภาพจากต้นน้ำจนถึงปลายทางตลาดจีน

ด้านคุณภาพผลผลิต พบว่า “การเร่งตัดทุเรียนก่อนอายุผลผลิต” มีสาเหตุจากแรงกดดันทางการตลาดและสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ส่งผลให้เกิดการสูญเสียคุณภาพระหว่างขนส่งและความเสี่ยงต่อการถูกปฏิเสธในปลายทางจีน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ จิติมา วงศ์อินตา (2565) ที่ชี้ว่าการขาดมาตรฐานกลางและระบบตรวจสอบย้อนกลับ ทำให้ความเชื่อมั่นของผู้นำเข้าและผู้บริโภคลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านแรงงาน พบการขาดแคลนแรงงานทักษะเฉพาะด้านคัดเกรดและบรรจุผลไม้ โดยเฉพาะช่วงฤดูกาลผลผลิต ผู้ประกอบการต้องพึ่งแรงงานต่างด้าวที่ขาดความเข้าใจในมาตรฐานการส่งออก ซึ่งสอดคล้องกับ ณัชพมิพ์ บุญก่อน และวรินทร์ วงษ์มณ (2564) ที่ระบุว่า “แรงงานเป็นตัวแปรเชิงกลยุทธ์ของประสิทธิภาพโลจิสติกส์ภาคเกษตร” และเป็นตัวกำหนดคุณภาพในทุกขั้นตอนก่อนการส่งออก

ด้านต้นทุนและระบบโลจิสติกส์พบว่า ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากค่าเช่าตู้ควบคุมอุณหภูมิ ค่าน้ำมัน และค่าธรรมเนียมพิธีการศุลกากร รวมถึงความล่าช้าในขั้นตอนปล่อยตู้สินค้า ทำให้ผลผลิตบางส่วนสูญเสียคุณภาพ สอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2563) ที่ยืนยันว่าต้นทุนโลจิสติกส์เป็นความเสี่ยงสำคัญของสินค้าเกษตรสด

ด้านนโยบายและกฎระเบียบการค้า พบว่าจีนมีมาตรฐานด้านสารตกค้างและระบบ Traceability เข้มงวดขึ้น ผู้ประกอบการไทยบางส่วนยังไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายแฝงและความล่าช้าในการเข้าสู่ตลาด สอดคล้องกับรายงานของกองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช (2566)

โดยสรุป อุปสรรคดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ระบบโลจิสติกส์ทุเรียนสดไทยยังไม่บูรณาการทั้งห่วงโซ่อุปทาน การยกระดับมาตรฐานคุณภาพ การพัฒนาทักษะแรงงาน และการจัดการต้นทุน จึงเป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันระยะยาวของตลาดทุเรียนไทยในจีน

2. การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้กรอบ SWOT และ TOWS พบว่า จุดแข็งสำคัญของไทยคือพื้นฐานเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว ระบบควบคุมอุณหภูมิ และความร่วมมือทางการค้าภายใต้ FTA ไทย–จีน อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การขาดมาตรฐานกลาง การขาดแรงงานทักษะ และต้นทุนโลจิสติกส์สูง ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการขยายตลาดในระยะยาว โอกาสเชิงระบบมาจากการเติบโตของตลาดพรีเมียมจีน เทคโนโลยี Cold Chain และ

เส้นทางรถไฟจีน–ลาว ขณะที่ภัยคุกคามหลักมาจากการแข่งขันของเวียดนาม มาตรฐานนำเข้าเข้มงวด และต้นทุนพลังงานผันผวน สอดคล้องกับแนวคิดของ Weihrich (1982) ที่เสนอให้ใช้ TOWS เชื่อมโยงปัจจัยภายในและภายนอกเพื่อนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์เชิงรุก–เชิงป้องกัน ซึ่งนำไปสู่การจัดทำกลยุทธ์ 4 ประเภท ได้แก่

กลยุทธ์เชิงรุก (SO): ใช้เทคโนโลยีและความร่วมมือทางการค้าเพื่อขยายตลาดพรีเมียมจีน

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO): ยกระดับมาตรฐานต้นน้ำและโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST): สร้างเกราะป้องกันความเสี่ยงจากมาตรการนำเข้าที่เข้มงวดของจีน

กลยุทธ์เชิงป้องกันความเสี่ยง (WT): ลดจุดอ่อนด้วยการจัดการแรงงาน ต้นทุน และระบบศุลกากรแบบบูรณาการ

สอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1990) ที่ระบุว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับคุณภาพแรงงาน ทุน เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งในกรณีของทุเรียนไทย การผสานแนวนโยบายเชิงโครงสร้างกับการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าถือเป็นปัจจัยเร่งความสามารถในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ

3. แนวทางการพัฒนาและโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสดไทยสู่จีน ผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix นำไปสู่แนวทางพัฒนาสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ยกระดับเทคโนโลยี Cold Chain และระบบติดตามแบบ Real-time เพื่อรักษาคุณภาพ ลดการสูญเสีย และเพิ่มความโปร่งใสในตลาดจีน

2. จัดตั้งศูนย์กลางมาตรฐานคุณภาพและศูนย์ฝึกอบรมแรงงานเฉพาะทางเพื่อรองรับความต้องการแรงงานทักษะสูงและมาตรฐานคัดเกรดผลไม้สด

3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรางและศุลกากร พร้อมขยายระบบ e–Customs ไทย–จีน เพื่อลดขั้นตอน ลดต้นทุน และเพิ่มความรวดเร็วในการขนส่ง

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือโลจิสติกส์ (Cluster Logistics Network) เพื่อเสริมอำนาจต่อรอง ลดความเสี่ยง และเพิ่มประสิทธิภาพการวางแผนร่วม

แนวทางเหล่านี้เป็นการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาระบบ “คุณภาพ-ต้นทุน-แรงงาน-นโยบาย” อย่างครบวงจร และช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของทุเรียนไทยในตลาดจีนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์สะท้อนว่า การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยสู่ตลาดจีนจำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่าน ยุทธศาสตร์แบบองค์รวม (Integrated Strategy) ที่ประกอบด้วย การยกระดับคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานกลาง การพัฒนาศักยภาพแรงงานและทักษะเฉพาะด้าน การลดต้นทุนโลจิสติกส์ผ่านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน และการขับเคลื่อนนโยบายความร่วมมือไทย - จีนเชิงระบบ

การดำเนินการตามกลยุทธ์ดังกล่าวจะทำให้ไทยคงความสามารถในการแข่งขันและรักษาสถานะผู้นำตลาดทุเรียนในจีนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. พัฒนามาตรฐานกลางด้านคุณภาพผลผลิตและระบบ Cold Chain

กำหนดมาตรฐานกลางร่วมกันตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ พร้อมระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อควบคุมคุณภาพ ลดปัญหาทุเรียนอ่อน และลดความเสี่ยงต่อการถูกปฏิเสธสินค้าในตลาดจีน

2. ยกระดับทักษะแรงงานเฉพาะทางด้านโลจิสติกส์ผลไม้สด

จัดตั้งหน่วยฝึกอบรมแรงงานด้านคัดเกรด บรรจุ ควบคุมอุณหภูมิ และการจัดการขนส่งสินค้าอ่อนไหวต่อคุณภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากร ลดความสูญเสีย และลดต้นทุนแรงงานเชิงระบบ

3. ลดต้นทุนโลจิสติกส์ผ่านโครงสร้างพื้นฐานและระบบดิจิทัล

ผลักดันการเชื่อมโยง e-Customs ไทย–จีน การทบทวนขั้นตอนศุลกากร การพัฒนาศูนย์โลจิสติกส์ชายแดน และการยกระดับเส้นทางขนส่งที่เหมาะสมกับสินค้าควบคุมอุณหภูมิ เพื่อลดเวลารอคอยและความล่าช้า

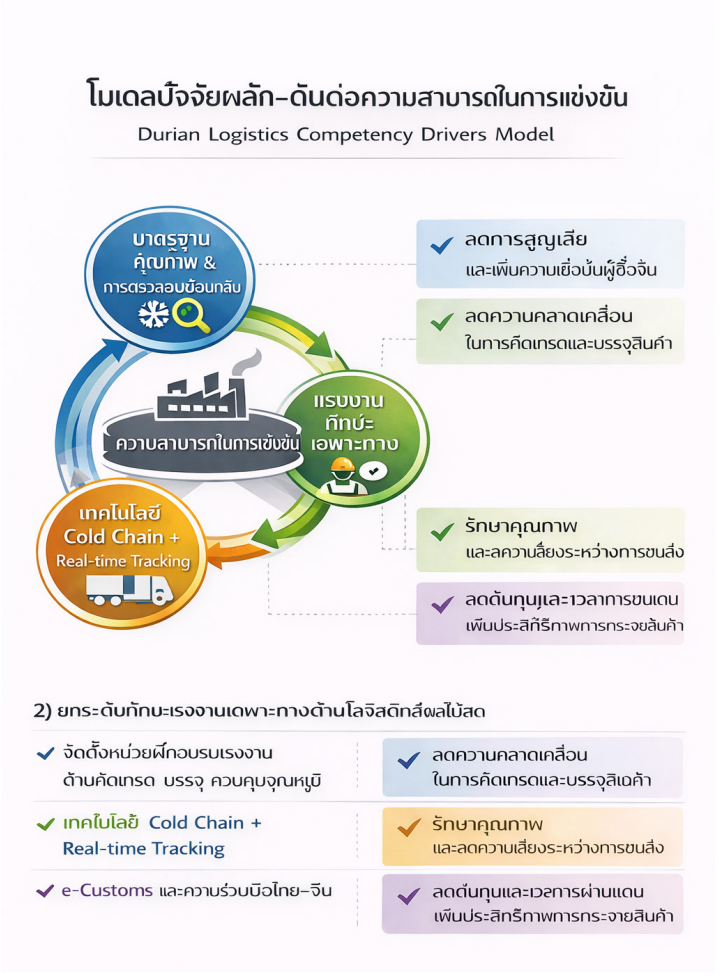
4. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ–เอกชนและผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน

สนับสนุนการจัดตั้ง Cluster Logistics Network เชื่อมโยงผู้ผลิต ล้ง ผู้ส่งออก ผู้ขนส่ง และหน่วยงานรัฐ เพื่อวางแผนร่วมกัน จัดการความเสี่ยง และเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาดต่างประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของการขนส่งทุเรียนสดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนประกอบด้วย 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ (1) มาตรฐานคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ ช่วยลดความสูญเสียและเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้ซื้อจีน (2) แรงงานทักษะเฉพาะทางด้านโลจิสติกส์ ลดความคลาดเคลื่อนในการคัดเกรดและบรรจุสินค้า (3) เทคโนโลยี Cold Chain และระบบติดตามแบบ Real-time ช่วยรักษาคุณภาพและลดความเสี่ยงระหว่างการขนส่ง (4) e-Customs และความร่วมมือไทย–จีน ลดต้นทุนและเวลาการผ่านแดน เพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายสินค้าสู่ตลาดปลายทาง

สะท้อนให้เห็นว่า ความสามารถในการแข่งขันไม่ได้เกิดจากปริมาณผลผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดการโลจิสติกส์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะการยกระดับมาตรฐานกระบวนการและความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จเชิงยุทธศาสตร์ของการส่งออกทุเรียนสดของไทยสู่ตลาดจีนอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลปัจจัยผลัก–ดันต่อความสามารถในการแข่งขัน
(Durian Logistics Competency Drivers Model)

เอกสารอ้างอิง

กันตินันท์ จัตุรัส. (2566). การบริหารจัดการของกรมวิชาการเกษตรต่อการส่งออกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต.

กองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช. (2566). ประชาสัมพันธ์แจ้งเงื่อนไขในการส่งออกผลไม้สดจากประเทศไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนทางบก. สืบค้นจาก https://www.doa.go.th/psco/?cat=118&paged=7

กรมวิชาการเกษตร. (2567). การจัดการทุเรียนเพื่อการส่งออกตลอดห่วงโซ่อุปทาน. สถาบันวิจัยพืชสวน , กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. Retrieved from https://www.doa.go.th/hort/wp-content/uploads/2024/11/การจัดการทุเรียนเพื่อการส่งออกตลอดห่วงโซ่อุปทาน.pdf

จิติมา วงศ์อินตา. (2565). การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของโซ่อุปทานทุเรียนเพื่อการส่งออกในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี. *วารสารปัญญาภิวัฒน์,* 14(1), 219–237.

ณัชพมิพ์ บุญก่อน, & วรินทร์ วงษ์มณ. (2564). การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการต้นทุนในกระบวนการขนส่งสินค้า: บริษัท ABC Logistics จำกัด. การประชุมเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 16.

ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์ และ ณัฐพงศ์ แต้มแก้ว. (2566). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการดำเนินงานโลจิสติกส์ของธุรกิจในจังหวัดชลบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์,* 7(1), 34–52.

ศิริพรรณ เกตุแก้ว, ญาณินี ทรงขจร และ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานธุรกิจการส่งออกทุเรียนของผู้ประกอบการในเขตอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา,* 1(2), 24–40.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). สถานการณ์การส่งออกผลไม้ของประเทศไทย พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก https://www.oae.go.th/

Zhu Wanying, ณัฐภัสสร ธนาบวรพานิชย์, & อนันต์ ธรรมชาลัย. (2566). แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพส่งออกทุเรียนจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม,* 7(10), 124–138.

Porter, Michael E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York, NY: The Free Press.

Weihrich, Heinz. (1982). The TOWS matrix-A tool for situational analysis. Long Range Planning, 15, 54–66. https://doi.org/10.1016/0024-6301(82)90120-0